

LOGOPÉDIA 2

LOGOPÉDIA 2

Alkotó szerkesztők:

Kas Bence, Marton Klára, Fehérné Kovács Zsuzsanna, Lőrik József

Budapest, 2024

A kötet megjelenését az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) Szociálpolitikáért Felelős Helyettes Államtitkársága,

és a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal „Tudományos Mecenatúra Pályázat” pályázat (MEC_K_21 kódszámú alprogramja) által finanszírozott MEC_K 141027 azonosító-számú, „Logopédia: a beszéd- nyelvi és kommunikációs zavarok új szintézise” című projektje tette lehetővé.

ALKOTÓ SZERKESZTŐK:

Kas Bence, Marton Klára, Fehérné Kovács Zsuzsanna, Lőrik József

© Szerzők, szerkesztők, 2024
ISBN 978-615-6410-19-1 (pdf)

Kiadja az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara
A kiadásért felelős az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai
Kar dékánja

Kiadói munkálatok: ELTE Eötvös Kiadó Kft.
Projektvezető: Csanádi-Egresi Nóra
Borítótervező: Balázs Andrea
Műszaki szerkesztő: Durmits Ildikó

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

TISZTELT OLVASÓ!

Örömmel nyújtjuk át a LOGOPÉDIA című kötetet, a logopédia naprakész ismereteit összegző magyar nyelvű kézikönyvet, egyetemi tankönyvet. A logopédia (Speech and Language Therapy/Pathology) a hang, beszéd, nyelv, kommunikáció és a nyelés zavarai foglalkozó alkalmazott tudomány, illetve az e zavarokban érintett személyeket segítő hivatás. Sokrétű multidiszciplináris - elsősorban nyelvtudományi, egészségtudományi és pszichológiai - ismeretekre támaszkodva speciális prevenciók, diagnosztikai és terápiás módszereket alkalmaz és fejleszt, amelyekkel a logopédus célja az érintett személyek kommunikációjának fejlesztése, életminőségük javítása. A kötet a kommunikációs zavarok és azok diagnosztikus és terápiás megközelítései terén nyújt átfogó és naprakész ismereteket a gyakorló logopédusok és a képzésben részt vevő hallgatók, valamint a társszakmák képviselői, kutatók és a logopédia iránt érdeklődők számára.

A kötetet többféle szándék hívta életre. Fontos célkitűzésünk volt a beszéd- nyelvi és kommunikációs zavarok és nyelészavarok multidiszciplináris ismeretanyagát, a logopédiai diagnosztika és terápia evidencia alapú gyakorlatának alapjait magába foglaló, a nemzetközi és hazai kutatási eredmények naprakész szintézisét adó egyetemi alaptankönyv megjelentetése a hazai egyetemi logopédusképzések számára. A logopédusok képzésében több témakört felölelő főiskolai jegyzet utoljára 1970-ben került kiadásra (Vassné Kovács, 1970). Ezen felül kisebb, tematikus kiadványok láttak napvilágot, például Mérei és Vinczéné Bíró (1979, 1986), Gerebenné (1995) és mások művei. Hosszú ideje nem jelent meg tehát integratív szemléletű, átfogó tankönyv a logopédia terén, a logopédia területén az utóbbi évtizedekben lezajlott nagymértékű fejlődés ellenére. Olyan szintézis, összefoglaló mű pedig korábban sosem jelent meg magyar nyelven, amely egységes formában, rendszerezve áttekinti a logopédia tudományos kereteit, alapelveit, terminológiai rendszerét, bemutatja a beszéd-, nyelvi és kommunikációs zavarok szinte teljes körét és tárgyalja a különböző zavarok elméleti, diagnosztikai és terápiás alapismereteit. Emellett, a kötetet egyben a hazai logopédia irányadó szakirodalmi forrásának is szánjuk. Fontos célunk a hazai logopédiai terminológia és a szakterület alapelveinek egységes megjelenítése, a gyakorló szakemberek és kutatók ismereteinek frissítése, sztemenderizálása, illetve a logopédiai szakterület kompetenciáinak, tevékenységeinek, ismereteinek megjelenítése a társszakmák és a társadalom felé. Ennélfogva a kötet számot tarthat orvosok, pszichológusok, pedagógusok, gyógypedagógusok, nyelvészek, rehabilitációs és szociális szakemberek, illetve a kommunikációs zavarokban érintettek és hozzátartozóik érdeklődésére is.

A kötet reményeink szerint több szempontból is érezhető hozzájárulást jelent a logopédia magyarországi fejlődéséhez. Kiindulópontot jelenthet a szakmai terminológia egységesítéséhez, átfogó keretrendszer kialakításához a kommunikációs zavarok diagnosztikájában és kezelésében, amely a jogalkotás és a szakmaközi együttműködés alapjául is szolgál. Megalapozhatja a logopédiai képzések tananyagát a következő 10-15 évre a legújabb tudományos eredményekkel és nemzetközileg elfogadott gyakorlatokkal. Inspirációt nyújthat új kutatási irányok megfogalmazásához, kutatások és módszertani fejlesztések indításához. A kötetben bemutatott diagnosztikai és intervenciók stratégiák a gyakorlati munka részévé válhatnak, hozzájárulva a kommunikációs zavarokban érintett személyek jobb ellátásához.

A kötet integráltan mutatja be a logopédiához kapcsolódó nyelvészeti és fiziológiai alapismereteket, tárgyalja a hangképzési, beszéd-nyelvi, kommunikációs és nyelési zavarok alapismereteit, a logopédiai diagnosztikus és terápiás tevékenység keretrendszerét, modelljeit, az egyes zavarokra irányuló specifikus módszertanok alapelveit és hatásmechanizmusait. A kötet 24 fejezete hat nagyobb tartalmi egységbe foglalva tekinti át a logopédia területét. Az I. rész széleskörű ismereteket ad a logopédiai szakterület átfogó kérdéseiről, tudományos alapjairól, alapfogalmairól. A II. rész a hangképzés és a beszéd zavarait veszi sorra, a III. rész a nyelés zavaraira foglalkozik fejlődési és szerzett aspektusokban. A IV. rész a nyelvi fejlődés és verbális tanulás zavarait tárgyalja, az V. rész a kommunikációs stratégiákra és kommunikációt érintő specifikus zavarokra összpontosít, a VI. rész fejezetei pedig a szerzett nyelvi és kommunikációs zavarokat ismertetik, minden életkori csoportban. Az ismeretek áttekinthetőségét és elsajátíthatóságát a fejezetek kifejtésének egységes szerkezete, illetve a fejezetek egységes elemei támogatják: tanulási célok, definíciók, esettanulmányok, rész-összefoglalások, ellenőrző kérdések, kulcsfogalmak.

Bízunk benne, hogy ez a könyv hozzájárul a magyar logopédia további fejlődéséhez, és inspiráló forrásként szolgál majd a szakmai közösség számára.

Budapest, 2024. december 6.

Kas Bence, Marton Klára, Fehérné Kovács Zsuzsanna, Lőrík József
alkotó szerkesztők

KÖZREMŰKÖDŐK

SZERZŐK

A kötet szerzői az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karon folyó, 125 éves múlttal bíró logopédusképzés oktatói-kutatói, illetve kollégái a társszakmák, elsősorban a pszichológia, a klinikai nyelvészet, az orvostudomány, a gyógypedagógia területéről. A kötet szerzői ABC-sorrendben a következők.

BARACSY GABRIELLA logopédus, kommunikációs- és beszédtréner, VoiceGym instruktorként, a Baracsy-módszer és a Dsmile program alapító-fejlesztője. Szakterülete a myofunkcionális zavarok diagnosztikája és terápiája.

BÓLA EMÍLIA a Semmelweis Egyetem Rehabilitációs Klinika Stroke utáni Rehabilitációs Osztály logopédusa, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport óraadó oktatója. Szakterülete a fonációs zavarok és a beszédmotoros zavarok diagnosztikája és terápiája.

PROF. DR. CSÉFALVAY ZSOLT a pozsonyi Comenius Egyetem Logopédiai tanszékének egyetemi tanára, tanszékvezetője, az ELTE díszdoktora. Szakterülete a szerzett nyelvi zavarok diagnosztikája és terápiája afáziában és neurodegeneratív zavarokban érintett személyeknél.

DAMÁSDI NÓRA az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport egyetemi tanársegéde, az Észak-budai Szent János Centrumkórház Fül-, Orr-, Gége és Szájsebészeti Osztály logopédusa. Szakterülete a fonációs zavarok diagnosztikája és terápiája, valamint a színpadi hangképzés és beszéd oktatása.

DÉKÁNY JUDIT az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai kar Logopédiai szakcsoport óraadó oktatója, ELTE mesteroktató és mesterlogopédus, a Diszkalkulia Kutatócsoport alapítója. Szakterülete a matematikatanulási képességek zavarainak kutatása, különös tekintettel a diszkalkulia diagnosztikai pedagógiai vizsgálatára és komplex fejlesztési módszertanára.

FARKASNÉ DR. GÖNCZI RITA az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar egyetemi adjunktusa. Szakterülete a matematikai gondolkodás fejlődése, az aritmetikai zavarok vizsgálata és terápiája.

FEHÉRNÉ KOVÁCS ZSUZSANNA az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport címzetes egyetemi docense, a Fonetikai és Logopédiai Tanszék egykori vezetője, a Magyar Logopédusok Szakmai Szövetsége Egyesület elnöke, a Színház- és Filmművészeti Egyetem beszédtanára. Szakterülete a rezonanciazavarok, a beszédfolyamatosági zavarok, az anyanyelv-elsajátítás zavarai, valamint a színpadi hangképzés és beszéd oktatása.

GEREBENNÉ DR. VÁRBÍRÓ KATALIN, gyógypedagógus-pszichológus, neuropszichológus, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar professor emeritusa, a Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet egykori vezetője, a Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének egykori elnöke. Szakterülete a megkésett beszédfejlődés, a nyelvfejlődési zavarok, a gyógypedagógiai pszichodiagnosztika.

DR. HOFFMANN ILDIKÓ a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont Általános és Magyar Nyelvészeti Intézet tudományos főmunkatársa, a Pszicho- és Neurolingvisztikai kutatócsoport vezetője, valamint az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport óraadó oktatója. Szakterülete a klinikai nyelvészet, a beszéd- és nyelvi zavarok neurodegeneratív betegségeiben érintett személyeknél.

DR. JUHÁSZ ÁGNES mesterlogopédus, pszichológus, a Magyar Fonetikai, Foniátriai és Logopédiai Társaság elnöke, az egykori Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Gyakorló Logopédiai Intézetének igazgatója, a Bliss Alapítvány munkatársa. Szakterülete a nyelvi késés és a nyelvfejlődési zavar terápiája, óvodáskorú dadogó gyermekek szüleinek tanácsadó csoportja, halmozottan sérült gyermekek vizsgálata, az augmentatív és alternatív kommunikáció.

DR. KÁLDI TAMÁS a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont Általános és Magyar Nyelvészeti Intézet tudományos munkatársa, valamint az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport egyetemi adjunktusa. Szakterülete a mondatszerkezet feldolgozása és a kognitív funkciók összefüggései egészséges és szerzett nyelvi zavarokat mutató személyeknél.

DR. KAS BENCE az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar egyetemi docense, a Logopédiai szakcsoport és az MTA-ELTE Nyelvfejlődési Zavarok Kutatócsoport vezetője, valamint a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont Általános és Magyar Nyelvészeti Intézet tudományos főmunkatársa. Szakterülete a fejlődési pszicholingvisztika, a nyelvfejlődési zavarok, illetve a nyelvfejlődési diagnosztika.

DR. HABIL. KRAJCSI ATTILA az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karának habilitált egyetemi docense, a Kognitív Pszichológia Tanszék oktatója, a Matematikai Megismerés Kutatócsoport vezetője. Szakterülete a numerikus megismerés, numerikus fejlődési zavarok, módszertani problémák és új módszertani és statisztikai megoldások.

LŐRIK JÓZSEF az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport címzetes egyetemi docense. Szakterülete a szókincsfejlődés, az írott nyelvi zavarok diagnosztikája, a logopédia nyelvi vonatkozásai, a magyar mint idegen nyelv oktatása.

PROF. DR. LUKÁCS ÁGNES, Dsc, pszichológus, nyelvész, a BME Természettudományi Kar (TTK) Kognitív Tudományi Tanszékének egykori vezetője, az MTA-Lendület Nyelvelsajátítás Kutatócsoport vezetője. Szakterülete a nyelvelsajátítás, nyelvfeldolgozás, a megismerő funkciók fejlődési és szerzett zavarai, nyelvi vizsgálóeljárások fejlesztése.

PROF. DR. MARTON KLÁRA, gyógypedagógus-pszichológus, neuropszichológus, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar és a City University of New York egyetemi tanára, az MTA-ELTE Nyelvfejlődési Zavarok Kutatócsoport alapítója, majd társkutatója. Szakterülete a kognitív fejlődés és zavarai, nyelvfejlődési zavarok, kétnyelvűség.

DR. MÁTYÁS-PÉTER ANNA gyermek- és ifjúságpszichiáter szakorvos, a Vadaskert Alapítvány Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Kórház és Szakambulancia munkatársa, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport óraadó oktatója. Szakterülete az autizmus gyermekkori diagnosztikája és pszichiátriai ellátása.

DR. MÉSZÁROS ÉVA az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport címzetes egyetemi tanára, a Gyógypedagógiai Módszertani és Rehabilitációs Intézet Logopédiai szakcsoportjának oktatója. Szakterülete felnőttkori szerzett nyelvi zavarok, különös tekintettel a post-stroke afázia diagnosztikájára és terápiájára.

MÓRICZ ÉVA az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport óraadó oktatója, valamint a Pest Vármegyei Pedagógiai Szakszolgálat Szigetszentmiklósi Tagintézménye logopédusa. Szakterülete a myofunkcionális zavarok diagnosztikája és terápiája, illetve a beszédtechnika oktatása.

NÉMETH MARIANN a Semmelweis Egyetem Rehabilitációs Klinika Agysérültek Rehabilitációs Osztálya logopédusa, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai Szakcsoportjának óraadó oktatója, valamint a Semmelweis Egyetem Hang-, beszéd- és nyelésterápia Tanszék oktatója. Szakterülete a neurogén diszfágia diagnosztikája és terápiája.

POLGÁRDI VERONIKA oligofrénpedagógia-pszichopedagógia szakos szakvizsgázott gyógypedagógus, a Pest Vármegyei Pedagógiai Szakszolgálat Városmajori Tagintézményének igazgatója. Szakterülete a diszkalkulia pedagógiai vizsgálata.

ROHÁR ALEXANDRA az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport egyetemi tanársegéde. Szakterülete a másodlagos beszéd- és nyelvi zavarok diagnosztikája és terápiája, az anyanyelvi fejlesztés.

DR. ROBERT RUSINA a prágai Károly Egyetem Orvostudományi Kar neurológus professzora. Szakterülete a kognitív és viselkedéses neurológia, kognitív deficitek neurodegeneratív betegségekből érintett személyeknél.

S. PINTYE MÁRIA az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport meseteroktatója, a Waldorf-tanárképzés szakfelelős oktatója. Szakterülete az írott nyelvi zavarok diagnosztikája és terápiája, a korai nyelvi intervenció, valamint a pszichomotoros fejlődés.

DR. SVINDT VERONIKA a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont Általános és Magyar Nyelvészeti Intézet tudományos főmunkatársa, valamint az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport óraadó oktatója. Szakterülete a klinikai nyelvészet, a beszéd- és nyelvi zavarok neurodegeneratív betegségekből érintett személyeknél, valamint a pragmatikai fejlődés zavarai.

SVRAKA BERNADETT az ELTE Tanító-és Óvóképző Karának gyógypedagógus oktatója, kutatótanára, a Diszkalkulia Kutatócsoport szakmai tanácsadója. Szakterülete a matematikatanulási problémák preventív mérése, mérőeszközök fejlesztése, a korai fejlesztés és inkluzív oktatás.

DR. SZANATI DÓRA az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport egyetemi adjunktusa, a Károli Gáspár Református Egyetem Pszichológia Intézetének (Fejlődépszichológia Tanszék) óraadó oktatója, valamint a Semmelweis Egyetem Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika Gyermekneurológiai Utánvizsgálójának logopédusa-egészségpszichológusa. Szakterülete a beszédtechnika, a korai gyógypedagógiai-pszichológiai intervenció, illetve a koraszülött gyermekek fejlődépszichológiai diagnosztikája és nyomonkövetése.

SZÁSZI-SZRENKA MELINDA az MRE Bethesda Gyermekkórház logopédusa, a Gyógypedagógiai Osztály vezetője, valamint az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport óraadó oktatója. Szakterülete a gyermekkori szerzett beszéd- és nyelvi zavarok rehabilitációja.

DR. SZÖLLŐSI IZABELLA az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai Szakcsoport egyetemi adjunktusa, valamint a Semmelweis Egyetem Rehabilitációs Klinika logopédia munkacsoportjának vezető logopédusa, a Stroke utáni Rehabilitációs Osztály munkatársa. Szakterülete a felnőttkori szerzett nyelvi zavarok, motoros beszédzavarok, valamint a poszt-stroke afáziák és kognitív funkciók kapcsolatának vizsgálata.

DR. SZÚCS ANTAL MÓR az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport egyetemi docense, valamint az Apor Vilmos Katolikus Főiskola adjunktusa és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem óraadó oktatója. Szakterülete a beszédfolyamatosági zavarok diagnosztikája és terápiája, a fonológiai tudatosság fejlesztése, a zene, zeneterápia és a kommunikáció közös vonatkozásai.

DR. HABIL. TAR ÉVA az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Logopédiai szakcsoport habilitált egyetemi docense. Szakterülete a magyar szegmentális fonológia tipikus és atipikus eszajátítása, az extrém mértékben variábilis beszéd sajátosságainak kutatása.

PROF. DR. TÓTH GÁBOR a Sagami Női Egyetem (Japán) egyetemi tanára, a Yokohamai Egyetem óraadó oktatója, az Alapozó Terápiák Alapítvány vezető terapeutája és kuratóriumi tagja. Szakterülete a diszfágia diagnosztikája és terápiája, az írott nyelvi zavarok, valamint az alapozó terápia és az inkluzív, családközpontú korai fejlesztés.

DR. ZAKARIÁS LILLA az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar (BGGYK) egyetemi adjunktusa, az ELTE BGGYK „Afázia és egyéni különbségek” kutatóműhely vezetője és a Semmelweis Egyetem Rehabilitációs Klinikájának logopédusa. Kutatásai az afáziadiagnosztika területére, afáziaesetek pszichometriai tulajdonságainak elemzésére, valamint az egyéni belüli variabilitás mélyebb megértésére irányulnak.

SAKMAI LEKTOROK

dr. Fazekas Gábor
dr. Hegedűs Veronika
dr. Imre Angéla
dr. Jóri József
prof. dr. Marton Klára
dr. Szabó Pál Tamás
Szamosközi Alice

dr. Szanati Dóra
dr. Szili Katalin
dr. Rebrus Péter
dr. habil. Tar Éva
Tóthné dr. Aszalai Anett
dr. Vig Julianna

NYELVI LEKTOROK

Halmos-Kovács Zsuzsa

dr. Imre Angéla

FORDÍTÓ

Somorjai Kinga (23. fejezet)

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönet illeti mindazokat, akik részt vettek a kötet létrehozásában. Az alkotó szerkesztők hála a felkért szerzők munkájáért, akik elhivatottsága, szakmai tudása és igényessége nélkül ez a kiadvány nem jöhetett volna létre. Nagy megtiszteltetés számunkra, hogy a kötet fejezeteinek szakmai és szaknyelvi lektorálását a hazai logopédusképzések vezető oktatói, továbbá szakterületükön kiemelkedő szaktudással bíró szakemberek, kollégáink végezték el. Köszönjük az Eötvös Kiadó munkatársainak gondos munkáját, a kötet színvonalas kivitelezését. A kötet fejezeteinek megírását a Gyógypedagógia Fejlesztéséért Alapítvány „Logopédiai rehabilitációs és pályaaorientációs képzés, továbbképzések fejlesztése és megvalósításuk támogatása” című programja támogatta, az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) Szociálpolitikáért Felelős Helyettes Államtitkársága finanszírozásával. Marton Klára, Kas Bence, S. Pintye Mária és Rohár Alexandra munkáját az MTA Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja (MTA-ELTE Nyelvfejlődési Zavarok Kutatócsoport) támogatta. A könyv megjelenését a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal „Tudományos Mecenatúra Pályázat” pályázat (MEC_K_21 kódszámú alprogramja) által finanszírozott MEC_K 141027 azonosítószámú, „Logopédia: a beszéd- nyelvi és kommunikációs zavarok új szintézise” című projektje tette lehetővé.

TARTALOM

LOGOPÉDIA 1

I. Átfogó kérdések és alapfogalmak

1. A logopédia alapjai
2. A nyelvi rendszer sajátosságai és alapfogalmai
3. Kutatásmódszertan a logopédiában

II. A hangképzés és a beszéd zavarai

4. Fonációs zavarok
5. Fluenciazavarok I. Dadogás
6. Fluenciazavarok II. Hadarás
7. Beszédhanghibák
8. Rezonanciazavarok
9. Gyermekkori beszédmotoros zavarok
10. Felnőttkori szerzett motoros beszédzavarok

III. A nyelés szerzett és fejlődési zavarai

11. Nyelészavarok
12. Myofunkcionális zavarok

LOGOPÉDIA 2

IV. A nyelvi fejlődés és verbális tanulás zavarai

13. Nyelvfejlődési zavarok
14. Kétnyelvűség és nyelvfejlődési zavar gyermekkorban
15. Korai logopédiai intervenció
16. Írott nyelvi zavarok
17. Számolási zavarok
18. Nyelvi képességek intellektuális képességzavart mutató csoportokban

V. Kommunikációs zavarok és stratégiák

19. Kommunikációs és nyelvi sajátosságok autizmus spektrumzavarban, pragmatikai kommunikációs zavarban és ADHD-ban
20. Mutizmus
21. Alternatív és augmentatív kommunikáció

VI. Szerzett nyelvi és kommunikációs zavarok

22. Felnőttkori szerzett nyelvi zavarok
23. Kommunikációs zavarok neurodegeneratív eredetű betegségek esetén
24. Gyermekkori szerzett nyelvi zavarok

TARTALOM

LOGOPÉDIA 2 • Részletes tartalomjegyzék

IV. A nyelvi fejlődés és verbális tanulás zavarai

KAS BENCE – LUKÁCS ÁGNES

Nyelvfejlődési zavarok

Tanulási célok	
1. Bevezetés	
Esetbemutató	
2. A nyelvfejlődési zavar főbb jellemzői	
2.1. Meghatározás és gyakoriság	
2.2. Terminológiai fejlődés	
2.3. A nyelvfejlődési zavar megjelenési formái	
2.3.1. Korai variabilitás a nyelvfejlődésben	
2.3.2. A nyelvi késés és értelmezése	
2.3.3. A nyelvfejlődési zavarok tüneti képe	
2.3.3.1. A tipikus fejlődéstől való eltérés mintázatai	
2.3.3.2. Az egyes nyelvi szintek zavarai	
2.3.3.3. Az NYFZ jellemzői a magyar nyelvben	
2.3.3.4. Kognitív képességek nyelvfejlődési zavarban	
2.3.4. A nyelvfejlődési zavar hosszabb távú következményei	
2.4. A nyelvfejlődési zavar oki magyarázatai	
2.4.1. Nyelvtani elméletek	
2.4.2. Bemenet-feldolgozási elméletek	
2.4.3. Átfogó emlékezeti-tanulási elméletek	
2.4.4. Genetikai és környezeti hatások	
3. A nyelvfejlődési zavarban érintett gyerekek logopédiai ellátása	
3.1. A nyelvfejlődési zavar rejtett természete: diagnosztikus kihívások	
3.2. A nyelvfejlődési zavar logopédiai diagnosztikája	
3.2.1. A nyelvfejlődési diagnosztika módszerei	
3.2.2. Szűrés	
3.2.3. Az ellátási szükséglet megállapítása	
3.2.4. Differenciáldiagnosztika	
3.2.5. Állapotmegismerés és folyamatdiagnosztika	
3.3. A nyelvi zavarok logopédiai intervenciója	
3.3.1. Az intervenció céljai és alapelvei	
3.3.2. A nyelvi zavarok átfogó ellátási modellje	
3.3.3. A nyelvi intervenció tervezési szempontjai	
3.3.4. Az egyénre szabott intervenció tervezése	
3.3.5. Terápiás megközelítések	
3.3.6. Terápiás hatásvizsgálatok	
3.3.7. Hazai nyelvi intervenció módszerek	
3.4. Támogató stratégiák az otthoni és pedagógiai környezetben	
Összefoglalás	
Ellenőrző kérdések	
Hivatkozások	

Kétnyelvűség és nyelvfejlődési zavar gyermekkorban

Tanulási célok	
Esettanulmány	
1. A kétnyelvűség meghatározása és jellemzői	
2. A kétnyelvű nyelvfejlődést befolyásoló tényezők	
2.1. A nyelvelsajátítás ideje	
2.2. A nyelvi input jellemzői	
3. Nyelvi funkciók vizsgálata kétnyelvű gyermekeknél	
3.1. Nyelvi tesztek és egyéb vizsgálóeljárások alkalmazása kétnyelvű gyermekeknél	
4. Kétnyelvű nyelvfejlődési zavar	
5. Kétnyelvű nyelvfejlődési zavart mutató gyermekek terápiájának alapelvei és módszerei	
Összefoglalás	
Ellenőrző kérdések	
Hivatkozások	

Korai logopédiai intervenció

Tanulási célok	
Esettanulmány	
1. Bevezetés	
2. A családközpontú koragyermekkorai intervenció szemlélete	
2.1. A korai logopédiai intervenció szemlélete, területei	
2.2. A korai logopédiai intervenció hazai ellátórendszere	
3. A korai beszéd- és nyelvi fejlődés életkori markerei	
3.1. Korai orális szokások összefüggései a beszéd- és nyelvi struktúrákkal	
3.2. A korai logopédiai intervencióban érintett beszéd- és nyelvfejlődési eltérések	
3.2.1. A nyelvfejlődési késés jelenséggé	
3.2.2. A beszédfejlődés zavarainak korai vonatkozásai	
4. A kommunikáció fejlődésének korai sajátosságai	
4.1. Korai kapcsolatok minőségének hatása a kommunikációs fejlődésre	
4.2. A korai kommunikáció fejlődésének rizikó- és védőfaktorai	
4.2.1. Az idegrendszer fejlődését befolyásoló tényezők	
4.2.2. A koraszülöttség hatásai a képességfejlődésre, különös tekintettel a korai kommunikációs, beszéd- és nyelvfejlődésre	
5. A korai kommunikáció és a nyelv fejlődési zavarainak osztályozása nemzetközi klasszifikációs rendszerekben	
6. A korai logopédiai állapotmegismerés és vizsgálat	
6.1. A korai logopédiai ellátás differenciáldiagnosztikai alapjai	
6.2. A korai logopédiai intervenció diagnosztikus eszközei	
6.2.1. Fejlődési skálák	
6.2.2. Strukturált szülői kérdőívek	
6.2.3. Nyelvi tesztek	
7. A korai logopédiai intervenció ellátási formái alapelvei és folyamata	
7.1. A logopédus feladata, szerepe a korai intervenciókban	
7.2. A szülők és más gondozók szerepe a korai intervencióban	
7.3. Beavatkozási formák a korai logopédiai intervencióban	
7.3.1. Szülő által implementált fejlesztések	
7.3.2. Logopédus által implementált terápiák	
Összefoglalás	
Ellenőrző kérdések	
Hivatkozások	

Írott nyelvi zavarok

Tanulási célok	1
Esettanulmány	2
1. Bevezetés	2
2. Az írott nyelv természete, modelljei és elsajátítása	3
2.1. A szóbeliség-írásbeliség paradigma	4
2.1.1. A kettős elvonatkoztatás elve	4
2.2. Az írott nyelv idegrendszeri reprezentációja	5
2.3. Szemmozgások olvasás közben	6
2.3.1. A szemmozgások és a magasabb nyelvi-kognitív folyamatok kapcsolata olvasás közben	6
2.3.2. A magyar nyelv legfontosabb jellemzői az olvasástanulás szempontjából	7
2.4. Az olvasás, mint pszichikus rendszer	8
2.4.1. Az olvasási folyamatok kettős természete	8
2.4.2. Az olvasás és az írás pszichikus alapfolyamatai	9
2.4.3. Az olvasás útmodelljei	10
2.5. Az olvasási képesség tudásszerkezete	11
2.5.1. Az olvasás, mint eszköztudás	11
2.5.2. A deklaratív és a procedurális tudás kapcsolata az olvasástanulásban	12
2.5.3. A bottom-up és a top-down feldolgozó folyamatok olvasásban, írásban	13
2.5.4. Kompetencia alapú olvasásmodell	14
2.6. Az olvasástanulás modelljei	15
2.6.1. Frith szintmodellje	15
2.6.2. Ehri fázismodellje	16
2.6.3. Kontinuum szemlélet és olvasásfejlődés	17
2.7. A helyesírás modelljei	18
2.8. Az olvasás, helyesírás nyelvi-kognitív háttere	19
2.8.1. A dekódolás és a kódolás nyelvi indikátorai	19
2.8.1.1. Fonológiai feldolgozás	20
2.8.1.2. Betű-beszédhang feldolgozás	21
2.8.1.3. Gyors automatizált megnevezés	22
2.8.1.4. Fonológiai munkamemória	23
2.8.2. A magasabb nyelvi szintek működése és a szövegértés	24
3. Az írott nyelv fejlődési zavarai	25
3.1. Fejlődési diszlexia	26
3.1.1. Meghatározás, gyakoriság, együttjárások	26
3.1.2. Olvasás teljesítmények fejlődési diszlexiában	27
3.1.3. A fejlődési diszlexiások nyelvi jellemzői	28
3.2. Fejlődési diszortográfia	29
3.2.1. Meghatározás, gyakoriság, együttjárások	29
3.2.2. Hibajellemzők és nyelvi hátterük helyesírászavarban	30
3.3. A nyelvfejlődési zavar következtében kialakuló írott nyelvi zavarok	31
3.4. Fejlődési diszgráfia	32
4. Az írott nyelv fejlődési zavarainak diagnosztikája, logopédiai vizsgálatok	33
4.1. A diagnosztikus folyamat	33
4.2. Olvasásvizsgálatok	34
4.3. Helyesírás-vizsgálatok	35
4.4. Az írott nyelvi teljesítmények mögött álló nyelvi indikátorok vizsgálata	36
5. Az írott nyelv fejlődési zavarainak kezelése	37
5.1. Az intervenció általános elvei	37
5.2. A nyelvi készségek fejlesztése	38
5.3. Az olvasás fejlesztése	39
Összefoglalás	40
Ellenőrző kérdések	41
Hivatkozások	42

Számolási zavarok

Tanulási célok	
1. Számolási zavar (diszkalkulia) keretezése a határtudományok mentén	
1.1. A diszkalkulia helye a gyógypedagógia rendszerében	
1.2. Diszkalkulia definíciója és alkalmazott terminológiája	
1.3. A diszkalkulia organikus háttere	
1.3.1. Neuropszichológiai kutatások a diszkalkulia területén	
1.3.2. Neuropszichológiai háttér	
1.3.3. Tünettan	
1.4. A diszkalkulia hazai és nemzetközi vizsgálati háttere	
2. Kognitív pszichológiai modellek a számmegértés alapjairól	
2.1. A Közelítő Mennyiség Rendszer (KMR)	
2.2. A KMR problémái és a Diszkrét Szemantikus Rendszer (DSZR)	
2.3. A diszkalkulia diagnózisa és fejlesztése a kísérleti pszichológia tükrében	
3. Mentális reprezentációk, kognitív funkciók és affektív tényezők a matematikai alulteljesítésben	
3.1. A matematikai gondolkodás és a kommunikáció	
3.1.1. Kognitív kutatás- intelligencia és matematikai képességek	
3.1.2. A verbális elhívást támogató vizuális mentális reprezentációk a matematika területén	
3.1.3. Szemantikus elaboráció és a nyelvi szintek kapcsolata	
3.2. A matematika tantárgyhoz fűződő pozitív vagy negatív hozzáállás	
3.2.1. A matematikai szorongás és teljesítmény	
3.2.2. Egy matematikai szorongáskutatás tapasztalatai	
3.2.3. Matematikai szorongásoldó terápia	
4. Számolási zavarok (diszkalkulia) diagnosztikai és intervenciók gyakorlata a hazai protokollban	
4.1. A hazai diszkalkulia-diagnosztika és intervenció elméleti háttere	
4.1.1. Meghatározó kognitív pszichológiai és idegtudományi kutatások, modellek	
4.1.2. Bázisfunkciók szerepe a numerikus teljesítményben, különös tekintettel a nyelvi képességekre	
4.1.3. Dilemmák a diszkalkulia meghatározásában, csoportosításában	
4.1.4. Gyakorisági adatok, komorbiditás a különböző diszkalkulia meghatározások tükrében	
4.2. Hazai diagnosztikai és terápiás protokoll gyakorlati háttere az elmélet tükrében	
4.2.1. A nyelvi funkciók számolási problémát előre jelző szerepe néhány logopédiai vizsgálatban	
4.2.2. A diszkalkulia meghatározása, besorolása az E-DPV és DPV diagnosztikai mérőanyagokban	
4.2.3. Matematikatanulási problémák besorolása	
4.2.4. Nyelvi bázisfunkció domináns szerepe az E-DPV és DPV neurokognitív hátterében	
4.2.5. E-DPV és DPV mérőeljárás diagnosztikai alapelvei, a bemérések konzekvenciái	
4.2.6. A fejlődési diszkalkulia diagnózisának kritériumai, maradvány- és következményes tünetek	
4.3. Diszkalkulia terápia alapelvei, főbb területei (fókuszpontok)	
4.4. Diszkalkuliás gyerekek a köznevelésben	
4.5. Esettanulmány	
4.9. Behaviorista irány	
4.10. Technikai eszközök az intervencióban	
4.11. Kísérletek a farmakoterápia területén	
Összefoglalás	
Ellenőrző kérdések	
Hivatkozások	

Nyelvi képességek intellektuális képességzavart mutató csoportokban

Tanulási célok	
Esettanulmány	
1. A nyelvi képességek kutatása intellektuális képességzavart mutató személyeknél	
2. A nyelvi képesség zavarai az egyes intellektuális képességzavarral járó szindrómákban	
2.1. Down-szindróma	
2.2. Williams-szindróma	
2.3. Fragilis X-szindróma	
2.4. Magzati alkoholszindróma	
2.5. További szindrómák	
2.6. Tanulságok intellektuális képességzavart mutató személyek nyelvi képességének vizsgálataiból	

3. A kommunikációs készségek fejlesztése intellektuális képességzavart mutató személyeknél	
3.1. A fejlesztés alapelvei	
3.2. A kommunikáció korai fejlesztése	
3.3. Komplex beszéd- és nyelvi fejlesztés óvodás- és iskoláskorban	
Összefoglalás	
Ellenőrző kérdések	
Hivatkozások	

V. Kommunikációs zavarok és stratégiák

SVINDT VERONIKA – MÁTYÁS-PÉTER ANNA – ROHÁR ALEXANDRA

Kommunikációs és nyelvi sajátosságok autizmus spektrumzavarban, pragmatikai kommunikációs zavarban és ADHD-ban

Tanulási célok	
1. A pragmatikai képesség és fejlődése	
1.1. A pragmatikai képesség	
1.2. A pragmatikai képesség fejlődése	
2. Gyermekpszichiátriai diagnosztika: autizmus spektrum zavar, pragmatikai kommunikációs zavar és ADHD – a tünetektől a differenciáldiagnózisig	
2.1. Autizmus spektrum zavar (ASD)	
2.2. A társas pragmatikai kommunikáció zavara (PKZ)	
2.3. Figyelemhiányos hiperaktivitás zavar (ADHD)	
2.4. Komorbid állapotok ASD-ben, PKZ-ban és ADHD-ban	
3. Kommunikációs, pragmatikai és nyelvi sajátosságok ASD-ben, PKZ-ban és ADHD-ban	
3.1 Kommunikációs, pragmatikai és nyelvi sajátosságok ASD-ben	
3.2 Kommunikációs, pragmatikai és nyelvi sajátosságok PKZ-ban	
3.3 Kommunikációs, nyelvi és kognitív sajátosságok ADHD-ban	
4. A terápia sajátosságai ASD, PKZ és ADHD esetén	
4.1 A terápiás megközelítés alapvetései	
4.2 A logopédiai terápia sajátosságai	
Összefoglalás	
Ellenőrző kérdések	
Hivatkozások	

GEREBENNÉ VÁRBÍRÓ KATALIN

Mutizmus

Tanulási célok	
1. Bevezetés	
1.1. Mutizmus – szakmatörténeti nézőpontok	
1.2. A mutizmus klinikai képe és differenciáldiagnosztikai kérdései	
1.3. A mutizmus prevalenciája	
1.4. A mutizmus tipológiáját meghatározó tényezők	
1.5. A mutizmus klasszikus tipológiája- esetleírások tükrében	
1.6. A mutizmus definiálásának és klasszifikációjának különböző szempontjai	
1.6.1. (Sz)Elektív mutizmus- a nemzetközi diagnosztikus rendszerek alapján	
1.7. Mutizmus és komorbiditás	
1.8. A mutizmus oki háttere – polietiológiája	
1.8.1. Hipotézisek – a mutizmus kialakulásának modelljei	
1.8.2. A neurobiológiai modell	
1.8.3. A kommunikációs modell	
2. A mutizmus diagnosztikája	
3. Logopédiai intervenció – a mutizmus terápia	
3.1. Intervenciók kutatási eredmények, hatásvizsgálatok	
Összefoglalás	
Ellenőrző kérdések	
Hivatkozások	

Augmentatív és alternatív kommunikáció (AAK).

Tanulási célok	
1. Az augmentatív és alternatív kommunikáció (AAK) meghatározása	
2. Az AAK igényű populáció	
2.1. Az AAK-használók életkori szakaszai	
3. Az AAK-módszer kiválasztása	
3.1. A komplex kommunikációs szükségletű személyek állapotfelmérésének lehetőségei	
3.1.1. A felmérés általános elvei	
3.1.2. A megfigyelés jelentősége	
3.1.3. Az állapotfelmérést befolyásoló tényezők	
3.1.4. Az állapotfelmérés lehetséges eszközei	
4. Esettanulmány	
5. Az AAK oktatása	
5.1. Az AAK-fejlesztésben használható eszközök	
5.1.1. Low-tech és Mid-tech eszközök	
5.1.2. High-tech eszközök	
Összefoglalás	
Ellenőrző kérdések	
Ajánlott diagnosztikus és terápiás anyagok	
Hivatkozások	

VI. Szerzett nyelvi és kommunikációs zavarok

ZAKARIÁS LILLA – MÉSZÁROS ÉVA

Felnőttkori szerzett nyelvi zavarok

Tanulási célok	
Esettanulmány	
1. Az afázia definíciója	
2. A post-stroke afázia etiológiája	
2.1. Agyi keringési zavarok (stroke)	
2.1.1. Ischaemiás eredetű stroke	
2.1.2. Vérzéses eredetű stroke	
2.1.3. Tranzienst ischaemiás roham (átmeneti agyi ischaemia, TIA)	
3. Az afázia modelljei	
3.1. Klasszikus neuroanatómiai modell	
3.2. Kognitív neuropszichológiai modell	
3.3. Neurobiológiai modell – A kettős út modell	
4. A post-stroke afáziák típusai	
4.1. A non-fluens afáziák	
4.1.1. A Broca afázia	
4.1.2. A transzkortikális motoros afázia (TMA)	
4.1.3. A globális afázia	
4.1.4. A kevert transzkortikális afázia (KTA)	
4.2. A fluens afáziák	
4.2.1. A Wernicke afázia	
4.2.2. A transzkortikális szenzoros afázia (TSZA)	
4.2.3. A kondukciós (vezetési) afázia (KA)	
4.2.4. Az anómikus afázia (AA)	
4.3. Atipikus post-stroke afázia	
4.3.1. Felnőttkori szerzett keresztezett afázia (KRA)	
5. Társuló zavarok	
5.1. Vizuális zavarok	
5.2. Hallászavarok	
5.3. Motoros zavarok	
5.3.1. Beszédmotoros zavarok	
5.3.2. Végtag-apraxia	
5.3.3. Paralízis vagy parézis	
5.4. Írott nyelvi zavarok	
6. A post-stroke afázia vizsgálata	
6.1. Az afáziavizsgálat céljai	

6.2. Megközelítések az afázia diagnosztikájában	
6.2.1. Klasszikus neuroanatómiai megközelítés	
6.2.2. Kognitív neuropszichológiai megközelítés	
6.3. Vizsgálóeljárások, afázia tesztek	
6.3.1. Sztemderd tesztek	
6.3.2. Szűrőtesztek	
6.3.3. Átfogó profilfeltáró tesztek	
6.3.4. Specifikus tesztek	
6.3.5. Funkcionális kommunikációs tesztek	
6.3.6. Nem-nyelvi kognitív funkciókat vizsgáló tesztek	
6.3.7. Informális eljárások	
7. A post-stroke afázia terápiája	
7.1. A struktúra károsodásából eredő következményekre irányuló terápiák	
7.2. Tevékenységekben való részvételt támogató terápiák	
7.3. A környezet megváltoztatását célzó terápiák	
Ellenőrző kérdések	
Hivatkozások	

CSÉFALVAY ZSOLT – HOFFMANN ILDIKÓ – ROBERT RUSINA

Kommunikációs zavarok neurodegeneratív betegségek esetén

Tanulási célok	
1. Bevezetés	
Esettanulmány	
2. Kommunikációs zavarok neurodegeneratív kórképekben	
2.1. Kommunikációs zavarok Alzheimer-kórban	
2.2. Kommunikációs zavarok Parkinson-kórban	
2.3. Kommunikációs zavarok Huntington-kórban	
2.4. Kommunikációs zavarok ALS esetén	
3. Beszéd- és nyelvi állapotfelmérés neurodegeneratív betegségekkel élő személyeknél	
4. A logopédiai intervenció alapstratégiái	
4.1. Logopédiai intervenció Alzheimer-kór esetén	
4.2. Logopédiai intervenció Parkinson-kór esetén	
4.3. Logopédiai intervenció Huntington-kór esetén	
4.4. Logopédiai intervenció ALS esetén	
Összefoglalás	
Ellenőrző kérdések	
Ajánlott olvasmány	
Ajánlott diagnosztikus és terápiás anyagok	
Hivatkozások	

MÉSZÁROS ÉVA – SZÁSZI-SZRENKA MELINDA

Gyermekkori szerzett nyelvi zavarok

Tanulási célok	
1. A gyermekkori szerzett beszéd-nyelvi zavarok etiológiája és tünetei	
1.1. A gyermekkori szerzett cerebrovaszkuláris eredetű zavarok	
1.1.1. A gyermekkori stroke fogalma	
1.1.2. A perinatális stroke fogalma	
1.1.3. A gyermekkori stroke okai	
1.1.4. A perinatális és a gyermekkori stroke hosszú távú (krónikus) klinikai tünetei	
1.2. Traumás eredetű beszéd-nyelvi zavarok	
1.2.1. A traumás eredetű agysérülés (TBI) fogalma és etiológiája	
1.2.2. A gyermekkori TBI rövid távú (akut) és hosszú távú (krónikus) klinikai tünetei	
1.3. Landau-Kleffner szindróma (LKS)	
1.3.1. A Landau-Kleffner Szindróma (LKS) fogalma	
1.3.2. Időkorreláció az epilepszia és a nyelvi deficit között	
1.3.3. Az LKS alcsoportjai	
1.4. Posterior cranial fossa tumor (PCF)	
1.5. Keresztezett afázia (KA)	
2. A gyermekkori szerzett beszéd- és szerzett nyelvi zavarok vizsgálata	
2.1. A gyermekkori szerzett beszéd- és nyelvi zavarok vizsgálatának előkészítése	

2.2. A gyermekkori szerzett beszédzavarok vizsgálata (dysarthria)	...
2.2.1. Vizsgált területek	...
2.2.2. A diagnózis felállítása	...
2.3. A gyermekkori szerzett nyelvi zavarok vizsgálata	...
2.3.1. Felnőttek afázia-vizsgálatára kifejlesztett tesztek	...
2.3.2. Fejlődési nyelvi és beszédzavarok diagnosztikájában használt tesztek	...
2.3.3. Főbb vizsgálati területek	...
3. Gyermekkori szerzett beszédzavarok és szerzett nyelvi zavarok terápiája	...
3.1. A gyermekkori szerzett beszédzavarok terápiája	...
3.1.1. Terápiás célok	...
3.1.2. Hatásvizsgálatok a dysarthria terápiájában	...
3.2. A gyermekkori szerzett nyelvi zavarok terápiája	...
Összefoglalás	...
Ellenőrző kérdések	...
Hivatkozások	...
Fogalomtár	...